

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند بجان و اعتقاد به اینکه عالم محضر خداوند است و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری مادی و معنوی و اعضای هیات علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم.

اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضوع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شبهه های غیر علمی می

پالایند.

۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.

۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقدیر و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.

۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشورهای دیگر و نهاد های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.

۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.

۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی، نظم، امنیت، پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

امضاء پژوهشگر:

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ی ادبیات و علوم انسانی گروه فقه و حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه ی کارشناسی ارشد (M . A)

گرایش: فقه مقارن و حقوق جزای اسلامی

عنوان:

بررسی فقهی حقوقی نهاد های پرداخت خسارات در راستای تبصره ماده ۵۵۱

ق م ا در ایران و مذاهب اسلامی با رویکردی بر حقوق انگلیسی

استاد راهنما:

دکتر مجید وزیری

پژوهشگر:

ابراهیم یوسف وند

تابستان ۱۳۹۵

تقدیم به

همسر عزیز

و

مادر مهربانم

تقدیر و تشکر

حمد و سپاس خداوند بزرگ مرتبه را که توفیق کسب دانش را به ما عطا فرمود. بر خود لازم می دانم از همه اساتید بزرگوار که در طول تحصیل، مرا در تحصیل علم و فضایل اخلاقی یاری نموده امد تشکر کنم.

از استاد گرامی جناب آقای دکتر وزیری که راهنمایی اینجانب را در این پروژه بر عهده گرفتند کمال تشکر و قدردانی دارم.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب ابراهیم یوسف وند دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۹۲۰۵۶۷۱۶۳ در رشته فقه مقارن و حقوق جزای اسلامی که در تاریخ ۱۳۹۵/۰۶/۰۶ از پایان نامه خود تحت عنوان : بررسی فقهی حقوقی نهاد های پرداخت خسارات در راستای تبصره ماده ۵۵۱ ق م ا در ایران و مذاهب اسلامی با رویکردی بر حقوق انگلیس با کسب نمره ۱۷/۷۵ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم :

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام ، مطابق ضوابط و رویه های موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۵/۰۶/۰۶

دانشجوی کارشناسی ارشد ابراهیم یوسف وند از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷/۷۵ بحروف هفده و هفتاد و پنج تمام و با درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۴۰۷۹۴۲۰۶۹
عنوان پایان نامه: بررسی فقهی حقوقی نهاد های پرداخت خسارات در راستای تبصره ماده ۵۵۱ ق م ا در ایران و مذاهب اسلامی با رویکردی بر حقوق انگلیس		
نام و نام خانوادگی دانشجو: ابراهیم یوسف وند	تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۹۴/۰۷/۲۸	تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۹۵/۰۶/۰۶
شماره دانشجویی: ۹۲۰۵۶۷۱۶۳	رشته تحصیلی: فقه مقارن و حقوق جزای اسلامی	
استاد /استادان راهنما: دکتر مجید وزیری	استاد /استادان داور داخلی: دکتر علی بهرامی	
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):		
<p>یکی از موضوعات مهم در مسئولیت مدنی که جایگاه ویژه ای در فقه و حقوق موضوعه دارد بحث جبران خسارات است. لزوم جبران خسارات هیچگاه در فقه اسلامی و حقوق ایران و حقوق سایر کشور ها مورد تردید نبوده است. حتی منع از ایراد خسارت و حرمت جان و مال بعنوان مبنا در اصل لزوم جبران خسارت (مالی و جانی) معرفی شده است. البته حساسیت و لزوم جبران خسارت جانی مورد توجه شارع بوده که در صورت مشخص نشدن شخص جانی، و در مورد عدم توانائی مالی شخص جانی، خانواده و نزدیکان او مکلف به جبران خسارت شده و در صورت عدم امکان جبران از این طریق، نهایتاً پرداخت از بیت المال صورت خواهد گرفت. در تاریخ حقوق غرب نیز تأسیس مشابه دیه در حقوق رم قدیم و حقوق اقوام مسلط بر اروپا وجود داشته است. در این نظامهای حقوقی مال مشخصی در مقابل فوت یا خسارات جانی با توجه به شدت و نوع خسارت جانی وارده تعیین شده بود و شخص جانی یا خانواده او مکلف به پرداخت به زیان دیده یا خانواده متوفی بوده اند. با توجه به اهمیت پرداخت خسارت، نهادهایی جهت جبران خسارت شکل گرفته است و هر کدام در راستای قانون عهده دار جبران خسارت می باشند. البته موضوع تصنیف دیه زن نیز در فقه و حقوق مورد بحث بوده که نهایتاً قانونگذار در قانون مجازات جدید این موضوع را روشن کرده است و پرداخت مابه تفاوت دیه زن را بر عهده نهادی به نام صندوق تأمین خسارتهای بدنی قرار داده است. همچنین در تصادفات رانندگی چنانچه مقصر شناسایی نگردد و یا بیمه نامه مقصر حادثه کامل نباشد صندوق تأمین خسارتهای بدنی موظف به پرداخت می باشد. در حقوق انگلستان نیز نهادهای پرداخت خسارت مانند بیمه و دفتر بیمه و وسایل نقلیه عهده دار پرداخت خسارت می باشد.</p> <p>کلیدواژهها: جبران خسارت - صدمه بدنی - تبصره ۵۵۱ ق.م.ا - دیه - حقوق انگلستان - بیمه - نهادهای پرداخت خسارت - مسئولیت مدنی</p>		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا:

مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات
۲	۱-۱-۱ کلیات
۲	۱-۱-۱-۱ بیان مساله تحقیق
۳	۱-۱-۲ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن
۳	۱-۱-۳ اهداف تحقیق
۴	۱-۱-۴ سوالات تحقیق
۵	۱-۱-۵ فرضیات
۵	۱-۱-۶ روش تحقیق
۵	۱-۱-۷ پیشینه تحقیق
۶	۱-۱-۸ ساختار تحقیق
۶	۱-۲-۱ واژه شناسی
۶	۱-۲-۱-۱ تعاریف خسارت
۱۱	۱-۲-۲-۱ خسارت در حقوق انگلستان
۱۳	۱-۲-۲-۱-۱ خسارتهای اصلی
۱۴	۱-۲-۲-۲-۱ خسارات طاری یا ضمنی
۱۵	۱-۲-۲-۳-۱ جریمه
۱۵	۱-۲-۲-۴-۱ جبران خسارات آتی
۱۵	۱-۲-۲-۵-۱ خسارات فرضی یا احتمالی
۱۷	۱-۲-۳-۱ «دیه»
۱۸	۱-۲-۴-۱ معنای دیه در اصطلاح فقهای امامیه
۱۹	۱-۲-۵-۱ مفهوم اصطلاحی دیه از نگاه فقهای شیعه
۱۹	۱-۲-۶-۱ مفهوم اصطلاحی دیه از نگاه فقهای اهل سنت
۲۰	۱-۲-۷-۱ دیه جبران خسارات یا مجازات
۲۲	۱-۲-۸-۱ معیار
۲۲	۱-۲-۹-۱ ضابطه
۲۳	۱-۲-۱۰-۱ صدمه بدنی

- ۱-۲-۱۱-انواع صدمه بدنی از جهت متعلق صدمه : ۲۶
- ۱-۲-۱۲-بیت المال در لغت ۲۹
- ۱-۲-۱۳-عاقله در لغت ۲۹
- ۱-۳-تاریخچه ۳۰
- ۱-۴-جایگاه بحث ۳۱

فصل دوم: ماهیت، مبانی و مصادیق پرداخت خسارت بدنی و تبصره ۵۵۱ قانون مجازات اسلامی

- ۱-۲-ماهیت پرداخت خسارت بدنی ۳۴
- ۱-۱-۲- ماهیت حقوقی دیه ۳۴
- ۲-۱-۲-دیدگاه حقوقدانان در مورد ماهیت حقوقی دیه ۳۵
- ۳-۱-۲-ماهیت فقهی دیه ۳۸
- ۴-۱-۲-ماهیت خسارت در حقوق انگلستان ۵۵
- ۲-۲-مبانی پرداخت خسارت ۶۵
- ۱-۲-۲- مبانی حقوقی پرداخت خسارت ۶۵
- ۲-۲-۲- مبانی فقهی پرداخت خسارت زن و مرد ۶۶
- ۳-۲-۲- مبانی پرداخت خسارت بدنی در حقوق انگلستان ۶۸
- ۳-۲-مصادیق پرداخت خسارت ۷۱
- ۱-۳-۲-شمار مصادیق دیه از نگاه فریقین ۷۱
- ۲-۳-۲-فقه شافعی ۷۱
- ۳-۳-۲-فقه حنبلی ۷۲
- ۴-۳-۲-فقه مالکی ۷۳
- ۵-۳-۲-فقه حنفی ۷۴
- ۴-۲-تبصره ۵۵۱ قانون مجازات اسلامی ۷۵
- ۱-۴-۲- دیه و مقدار آن در مورد زن و مرد ۷۵
- ۲-۴-۲-نظر فقها در مورد دیه زن و مرد ۷۸
- ۳-۴-۲-دیدگاه ها نسبت به تنصیف دیه ۷۸
- ۴-۴-۲-تساوی دیه زن و مرد از نظر برخی از فقهای معاصر ۸۳
- ۵-۴-۲-نظریات مختلف فقها در مورد دیه اعضای زن و مرد ۸۳
- ۶-۴-۲-نظر فقهای اهل سنت ۸۴

۲-۴-۷-دیه قتل بر طبق روایات..... ۸۶

فصل سوم: نهادهای پرداخت خسارت

۳-۱-شرکت های بیمه..... ۱۰۱

۳-۱-۱-ریشه های تاریخی پیدایش..... ۱۰۲

۳-۱-۲-ظهور بیمه در شکل امروزی..... ۱۰۲

۳-۱-۳-بیمه در ایران..... ۱۰۳

۳-۱-۴-شرکت بیمه ایران، اولین شرکت ایرانی بیمه..... ۱۰۳

۳-۱-۵-بیمه مرکزی ایران..... ۱۰۴

۳-۱-۶-اصول بیمه..... ۱۰۵

۳-۱-۶-۱-اصل حسن نیت..... ۱۰۵

۳-۱-۶-۲-اصل غرامت..... ۱۰۶

۳-۱-۶-۳-اصل نفع بیمه پذیر..... ۱۰۶

۳-۱-۶-۴-اصل جانشینی..... ۱۰۶

۳-۱-۶-۵-اصل تعدد بیمه..... ۱۰۷

۳-۱-۶-۶-اصل داوری..... ۱۰۷

۳-۱-۶-۷-اصل علت نزدیک..... ۱۰۷

۳-۱-۶-۸-اصل اتکایی..... ۱۰۸

۳-۱-۷-ویژگی های حقوقی..... ۱۰۸

۳-۱-۸-مهلت پرداخت خسارت..... ۱۱۰

۳-۱-۹-پرداخت هزینه معالجه زیان دیدگان حوادث رانندگی..... ۱۱۱

۳-۲-ستاد دیه..... ۱۱۲

۳-۲-۱-آثار زیانبار زندان بر فرد، خانواده و اجتماع..... ۱۱۲

۳-۲-۲-تشکیل ستاد مردمی رسیدگی به امور دیه و کمک به زندانیان نیازمند..... ۱۱۳

۳-۲-۳-کلیات..... ۱۱۴

۳-۲-۴-اهداف ستاد دیه:..... ۱۱۴

۳-۳-صندوق بیت المال..... ۱۱۵

۳-۳-۱-پایمال نشدن خون مسلمان..... ۱۱۶

۳-۳-۲-دامنه قاعده لایبطل..... ۱۱۸

- ۱۲۳.....۳-۳-۳- قصور حکومت در ایجاد نظم.....
- ۱۲۴.....۳-۳-۴- مصالح اجتماعی و اعتقادی.....
- ۱۲۷.....۳-۳-۵- مبانی دیگر.....
- ۱۳۳.....۳-۴-۴- صندوق تأمین خسارتهای بدنی.....
- ۱۳۳.....۳-۴-۱- تعریف صندوق تأمین خسارات بدنی:.....
- ۱۳۴.....۳-۴-۲- چگونگی مراجعه زیان دیدگان به صندوق تأمین خسارات بدنی:.....
- ۱۳۶.....۳-۴-۳- وظایف صندوق.....
- ۱۳۷.....۳-۴-۴- نحوه تأمین منابع مالی صندوق:.....
- ۱۳۷.....۳-۵-۵- نهادهای پرداخت خسارت در حقوق انگلستان.....
- ۱۴۲.....۳-۵-۱- مسئولیت بدون تقصیر.....
- ۱۴۴.....۳-۵-۲- حقوق قدیم انگلیس.....
- ۱۴۶.....۳-۵-۳- حقوق جدید انگلیس.....
- ۱۴۷.....۳-۵-۴- مقایسه نحوه ارزیابی خسارت توسط دیه و سازوکارهای حقوق انگلستان.....
- ۱۴۸.....۳-۵-۵- نهاد های پرداخت خسارت.....
- ۱۵۲.....۳-۵-۶- برنامه جبران خسارت صدمات کیفری.....
- ۱۵۷.....منابع.....

فصل اول: کلیات

۱-۱- کلیات

۱-۱-۱- بیان مساله تحقیق

همانطوریکه مستحضرید براساس ماده ۵۵۰ ق.م.ا چنانچه دیه زن بیش از یک سوم باشد به نصف تقلیل پیدا می کند مثلاً چنانچه دیه زنی چهل درصد باشد طبق قانون به بیست درصد تقلیل می یابد لذا در قانون مجازات جدید تبصره ای به ماده ۵۵۱ اضافه شده که بیان داشته در کلیه جنایاتی که مجنی علیه مرد نیست معادل تفاوت دیه تا سقف دیه مرد از صندوق تامین خسارتهای بدنی پرداخت میگردد که در واقع در خصوص مابه تفاوت دیه زن تصمیم گیری نموده است اما نکته در اینجاست که دلیل اینکه قانون گذار ابتدا دیه زن را تقلیل داده و سپس ما به تفاوت همان موضوع (تقلیل دیه زن) را قابل پرداخت می داند چیست و همچنین چرا این تکلیف را بر عهده ی صندوق تامین خسارتهای بدنی قرار داده است و نکته دیگر اینکه صندوق تامین خسارتهای بدنی چه سازمانی می باشد وزیر مجموعه چه نهادی به شمار می آید و در راستای چه قانونی شکل گرفته است و موضوع پرداخت مابه تفاوت دیه زن از چه چیزی شکل گرفته است آیا با شرع در تضاد نمی باشد و آیا در سایر مذاهب اسلامی تصمیم گیری در خصوص این مابه تفاوت انجام گرفته است اما موضوع دیگر که مطرح میگردد بحث نهادهای پرداخت خسارت بدنی می باشد بدین معنی که چه نهادهایی مسئولیت پرداخت خسارت را بر عهده دارند و در راستای چه قانونی شکل گرفته و چه وظایف و چارچوب هایی دارند به طور مثال صندوق بیت المال در راستای کدام قانون شکل گرفته و در چه موردی مکلف به پرداخت می باشد و همچنین تطبیق این نهادها با سایر مذاهب اسلامی نیز میتواند از باب فقهی و حقوقی مطرح گردد بدین معنی که نهادهای پرداخت دیه در سایر مذاهب اسلامی نیز طبق

قانون یا قاعده ی خاصی شکل گرفته است و چقدر به موضوع پرداخت دیه جبران خسارات پرداخته اند اما موضوع نکته مهم تطبیق موارد ذکر شده با حقوق انگلیس میباشد باتوجه به این مطلب که قوانین ما تا حدودی از قانون کشورهای همچون انگلیس و فرانسه نشأت گرفته است لذا تطبیق مورد پرداخت دیه و نهادهای مکلف به پرداخت و جبران خسارت می تواند مورد مطالعه و بحث قرار گیرد.

۱-۱-۲- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن :

اهمیت موضوع از این جهت میباشد که امروز پرداخت خسارت بدنی امری معمول و در جامعه دارای اهمیت فراوان می باشد و به تبع آن نهادهای پرداخت خسارت نیز دارای اهمیت میباشد اکثر مردم آگاهی لازم نسبت به نهادهای پرداخت دیه و کم کیف پرداخت خسارت را ندارند. و چه بسا کسانی به حق واقعی خود نرسند به طور مثال در جامعه ی ما امروز اکثر مردم آگاهی درخصوص صندوق تامین خسارتهای بدنی و نحوه شکل گیری و موارد پرداخت خسارت توسط این نهاد را ندارند خاطر نشان می سازد که صندوق تامین خسارت های بدنی در راستای ماده ۱۰ قانون بیمه اجباری شکل گرفته که از جمله مواردی که قانون این سازمان را مکلف به پرداخت نمود زمانیکه تصادفی صورت گرفته و مقصر حادثه شناسایی نگردد که در این صورت صندوق باتوجه به شرایط مقرر و موارد قانونی دیه زیان دیده را پرداخت می نماید که قانون مجازات جدید نیز وظیفه ی جدیدی به عهده ی این صندوق قرار داده است (تبصره ماده ۵۵۱) که متأسفانه اکثر مردم آگاهی با این قانون ندارند با توجه به اینکه بنده در این سازمان کار میکنم با این موارد روبرو شده ام و اهمیت دیگر تحقیق آشنایی مردم با سایر نهادهای پرداخت دیه که در راستای قوانین مربوط شکل گرفته و در حیطه اختیارات و وظایف خود مسئول پرداخت خسارت می باشد همچنین با توجه به اینکه اغلب قوانین ما بر گرفته از کشورهای انگلیس و فرانسه میباشد لذا به نظر تطبیق موارد پرداخت خسارات دیه با کشور انگلیس خالی از لطف نبوده میتواند مطالب و نکات مهمی را تبیین مبی کند.

۱-۱-۳- اهداف تحقیق :

یکی از اهداف بررسی این موضوع این مطلب است که هدف قانونگذاری از پرداخت مابه تفاوت دیه زن چه چیزی است (تبصره ی ماده ی ۵۵۱ ق.ا.م) و چرا قانونگذار علی رغم اینکه ما به تفاوت دیه

زن را با توجه به تقلیل آن قابل پرداخت ندانسته حال این پرداخت را صراحتاً در قانون بیان نموده است؟ همچنین آیا تصریح قانونگذار به پرداخت بر پایه قاعده فقهی یا حقوقی می باشد و شرع نیز این پرداخت را میپذیرد؟ و چرا این پرداخت بر عهده ی صندوق تامین خسارتهای بدنی قرار گرفته است؟ باتوجه به اینکه نهادهای دیگری همچون صندوق بیت المال وجود دارند مبنای قانون گذار در این خصوص از چه چیزی نشأت گرفته است که تبعاً آشنایی با صندوق تامین خسارتهای بدنی از جمله اهداف این موضوع می باشد که به عنوان یکی از نهادهای پرداخت دیه شناخته شده است، که البته در کنار صندوق به سایر نهادهای پرداخت دیه نیز اشاره خواهد شد و نحوه شکل گیری و شرح وظایف و مبنای قانونی آنها بررسی می شود و سپس شناخت این نهادها، تطبیق این موارد با سایر مذاهب اسلامی نیز مورد مطالعه قرار میگیرد که با توجه به مبنای فقهی و حقوقی جبران خسارت به نظر دارای وجوه مشترک خواهد بود و اما موضوع وهدف اساسی تطبیق این موارد علاوه بر مذاهب اسلامی با حقوق انگلیس می باشد علل الخصوص در خصوص تبصره ماده ی ۵۵۱ که ظاهراً در حقوق انگلیس نسبت به آن مصادیق زیادی در نظر گرفته شده است .

۱-۱-۴-سوالات تحقیق:

سوالات اصلی

- ۱) هدف قانونگذار از پرداخت مابه تفاوت دیه زن باتوجه به تقلیل آن در مورد قانونی چیست؟
- ۲) علت پرداخت مابه تفاوت دیه زن توسط صندوق تامین خسارتهای بدنی چیست ؟
- ۳) صندوق تامین خسارتهای بدنی چه سازمانی است و بر مبنای چه قانونی و دارای چه وظایفی میباشد؟
- ۴) چه نهادهایی مسئولیت پرداخت خسارت را بر عهده دارند و در راستای چه قانونی شکل و دارای چه وظایفی هستند؟
- ۵) آیا در حقوق انگلیس نهادی جهت جبران خسارت شکل گرفته و چه رویگری در این خصوص وجود دارد ؟

سوالات فرعی

۱) نهادهای پرداخت خسارت در سایر مذاهب اسلامی بر چه مبنا بوده و چه وجوه مشترک و یا متناقصی بین آنها وجود دارد؟

۲) آیا مابه تفاوت دیه زن در حقوق انگلیس نیز قابل پرداخت می باشد؟

۳) آیا پرداخت مابه تفاوت دیه با شرع و اصول فقهی حقوقی تناقض دارد؟

۱-۱-۵-فرضیات

آنچه که مسلم است پرداخت مابه تفاوت دیه زن در راستای قاعده (لایبطل) می باشد که به موجب قانون مجازات اسلامی این وظیفه بر عهده صندوق تامین خسارتهای بدنی قرار داده شده است چراکه این نهاد باتوجه به قانون بیمه اجباری شکل گرفته و در قانون مذکور دیه بدون لحاظ جنسیت پرداخت می شود البته قانونگذار نهادهای دیگری را مکلف به پرداخت خسارت نموده است که در راستای قوانین صادره از قانونگذار شکل گرفته اند تا با توجه به همان قوانین صادره خسارتهای وارده به زیان دیده را جبران کنند. در حقوق انگلیس نیز نهادهایی وظیفه جبران خسارت را بر عهده گرفته اند ، بیمه یکی از نهادهای مهم این کشور می باشد که در حقوق این کشور دیه زن همانند دیه مرد به طور مساوی پرداخت می گردد. لذا با توجه به اهمیت و حرمت جان انسانها امروز موضوع جبران خسارت به خوبی مورد حمایت قرار گرفته است.

۱-۱-۶-روش تحقیق :

روش تحقیق توصیفی - تحلیل می باشد و به روش کتابخانه ای داده ها از کتب فقهی و حقوقی معتبر جمع آوری شده و سپس استنتاج صورت گرفته است

۱-۱-۷-پیشینه تحقیق

در خصوص جبران خسارت پایان نامه ها و مقالاتی نوشته شده که از جمله می توان به (شرایط و سیاست های صنعت بیمه در انگلس ، افلاکی- جبران خسارت معنوی بزه دیدگان، عبدالصمد خرمشاهی- جبران خسارت در مسولیت مدنی، بیژن حاجی عزیز- بررسی قانون بیمه اجباری، محمد

سلجوقی) اشاره نمود. جبران خسارت همیشه جزئی از مباحث مسولیت مدنی بود اما در این پایان نامه برای نخستین بار به این موضوع که، نهادهای پرداخت خسارت چیست و تبصره ۵۵۱ قانون مجازات در راستای چه هدفی شکل گرفته و بر عهده چه نهادی قرار داده شده است، پرداخته میشود

۱-۱-۸- ساختار تحقیق

با توجه به اینکه در شناخت هر موضوعی می بایست مفاهیم و کلیات آن موضوع روشن شود در فصل نخست مفاهیم و کلید واژه ها مورد بررسی قرار گرفته می شود در بخش اول کلیات و در بخش دوم به کلید واژه های مورد نظر پرداخته می شود و در فصل دوم به بررسی ماهیت، مبانی و مصادیق جبران خسارت و همچنین تبصره ۵۵۱ قانون مجازات اسلامی می پردازیم در نهایت در فصل سوم نهاد های جبران خسارت مانند ستاد دیه، صندوق بیت المال، صندوق تامین خسارتهای بدنی و شرکتهای بیمه مورد بررسی قرار می گیرد، یعنی به بررسی این موضوع پرداخته شده است که نهادهای پرداخت خسارت کدامند و این نهادها در راستای چه چیزی شکل گرفته و چه وظایفی بر عهده دارند

۱-۲- واژه شناسی

۱-۲-۱- تعاریف خسارت

ارباب لغت خسارت را به معنی: ضد ریج، ضرر کردن، زیان مندی، ضرر و زیان آوردند. لیکن در معنی اصطلاحی این کلمه به دو مفهوم به کار رفته است:

■ خسارت به معنی زیان وارد شده (ضرر)

■ خسارت به معنی جبران ضرر وارده

علاوه بر خواص (حقوق دانان) که واژه خسارت را به معنی اصطلاحی آن مورد استفاده قرار داده اند، در عرف نیز این کلمه به دو معنای « خسارت زدن » و « خسارت پرداختن » مورد استفاده واقع شده است. (محمد معین، ۱۳۵۰، ص ۸۵)

در فقه ضرر در معانی ذیل به کار رفته است.

■ صدمه جانی زدن به خود و دیگری، اعم از ضرب و جرح یا قتل

▪ تجاوز به حیثیت دیگران و لطمه زدن به حیثیت خود

▪ تعرض به ناموس دیگران

▪ اتلاف و ناقص کردن اموال خود و دیگران و تجاوز به مال غیر مانند غضب، خیانت در امانت و اختلاس .

▪ ممانعت از وجود پیدا کردن نفعی که مقتضی وجود آن حاصل شده است یا عدم النفع مانند کندن درختان میوه ای که شکوفه دارند. همین داشتن شکوفه مقتضی میوه دادن است و میوه منفعت درخت. در صدق ضرر بر عدم النفع اتفاق نظر وجود ندارد. [دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی ، ترمینولوژی حقوق ، ۱۳۹۲ ، ص ۴۱۵]

همچنین ضرر به معنای نقص بر مال دیگری و یا صدمه به جان کسی یا رهن در عرض دیگری وارد کردن است به شخصی که مقتضی قریب آن محقق شده باشد. ضرر اگر در برابر «ضرار» استعمال شود غیر ارادی است. پس در لاضرر و لاضرار تکراری صورت نگرفته است. مثال مانند کسی است که درختان میوه ده را از جا بکند یا اجیری زیاده بر اندازه سم پاشی کند و مانع میوه دادن یا کاهش میوه درخت شود. [دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی ، همان ، ص ۴۱۵]

صاحب قاموس ضرر را «ضد نفع» معنی کرده و به معنی «سوء حال» آورده است. (جعفر سبحانی، قاموس الرجال، ۱۳۶۴، ص ۲۱۸)

نهایه ابن اثیر و مجمع البحرین «ضرر» را «نقض در حق» دانسته اند. (فخرالدین بن محمد، مجمع البحرین ۱۰۸۵ ق، ص ۸۰۵)

مصباح المنیر ضرر را به معنای «عمل مکروه» نسبت به یک شخص یا «نقص در اعیان» می داند. (المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر للرافعیف تألیف احمد بن محمد بن، ۷۷۰ ق، ص ۱۱۸)

مفردات راغب اصفهانی ضرر را به «سوء حال» تفسیر می کند، اعم از اینکه سوء حال نفس به خاطر قلت علم و فضل یا سوء حال بدن به خاطر فقدان عضوی از اعضا و یا به خاطر قلت مال و آبرو باشد. (دکتر محقق داماد، قواعد فقه، ۱۳۱۸، ج اول، ص ۶۲) همانگونه که ملاحظه گردید اختلاف نظر بین اهل لغت به علت استعمالات مختلف کلمه ضرر امری طبیعی است ولی در مجموع می توان

گفت: در مورد نفس و مال کلمه ضرر استعمال می شود اما در مورد فقد احترام و تجلیل و آبرو کلمه ضرر کمتر استعمال می شود. مثلاً گفته می شود «فلان شخص در آن معامله ضرر کرد یا دارویی که مصرف کرد مضر بود یا برایش ضرر داشت.» ولی اگر کسی از دیگری هتک آبرویی بکند اصطلاحاً گفته نمی شود که به او ضرر زده است. (دکتر محقق داماد، همان، ص ۶۲)

به گونه ای که ملاحظه گردید و با عنایت به مصادیق ذکر شده ضرر» در فقه هم شامل «ضرر مادی» و هم شامل «ضرر معنوی» می گردد. برخی دیگر از نویسندگان برای ضرر معنا و مفهوم عرفی قائلند و هر گونه تعریفی را در جهت فهم معنای عرفی آن معرفی نموده اند. به قول ایشان رجوع به کتب لغت برای فهم معنای ضرر لازم نیست. بعلاوه مراجعه به آنها نشان میدهد که آنان نیز سعی کرده اند معنای عرفی ضرر را بیان کنند و به نظر می رسد، ساده ترین تعریف چنین باشد: (از دست دادن هر یک از مواهب زندگی، جان، مال، حیثیت و هر چیز دیگری که بشر می تواند از آن بهره مند گردد) (دکتر محقق داماد، همان، ص ۶۸). صاحب اثر ترمینولوژی حقوق مسبوط در تعریف خسارت دو معنای عمده برای آن قایل است. خسارت به دو معنا است:

۱. زیانی است که کسی به مال دیگری برساند.

۲. «تاوان» یعنی مالی که فاعل زیان مالی به غیر باید بابت جبران به او بدهد (دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی، همان، ص ۴۲۰)

همچنین ایشان در کتاب «ترمینولوژی» خود پیرامون واژه مزبور آورده است خسارت (مدنی - فقه):

الف- مالی که باید از طرف کسی که باعث ایراد ضرر مالی به دیگری شده به متضرر داده شود.

ب- زیان وارد شده را هم خسارت می گویند. (ناصرکاتوزیان، الزامهای خارج از قرارداد، ۱۳۷۷، ج

اول، ص ۲۱۹)

نویسندگان حقوق مدنی نیز با بهره گیری از معانی لغوی، اصطلاحی و عرفی ضرر گفته اند: هر جا که نقصی در اموال ایجاد شود و یا منفعت مسلمی از دست برود و یا به سلامت و حیثیت و عواطف شخصی لطمه ای وارد آید می گویند ضرری به بار آمده است. کاستن از دارایی شخص و پیشگیری